

Viivi Hanhineva

Miten lihavuudesta uutisoidaan yle.fi-sivustolla

Tarkastelussa vuodet 2017 ja 2022

Miten lihavuudesta uutisoidaan yle.fi-sivustolla

Tarkastelussa vuodet 2017 ja 2022

Viivi Hanhineva
Opinnäytetyö
Kevät 2024
Viestinnän tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu

Viestinnän tutkinto-ohjelma, Journalismin suuntautumisvaihtoehto

Tekijä(t): Viivi Hanhineva

Opinnäytetyön nimi: Miten lihavuudesta uutisoidaan yle.fi-sivustolla. Tarkastelussa vuodet 2017 ja 2022.

Työn ohjaaja(t): Satu Koho

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2024

Sivumäärä: 37

Lihavuusuutisointi on nykyisin muuttumassa neutraalimmaksi. Uutisoinnissa tartutaan yhä enemmän yhteiskunnassa piileviin ongelmiin yksilöä syyttämättä. Tämä selviää opinnäytetyöstäni, jossa tarkastelin yle.fi-sivuston lihavuusuutisointia vuosilta 2017 ja 2022. Lihavuus on pitkään esitetty häpeällisenä asiana ja lihavan ihmisen ongelmana. Siihen on liitetty negatiivisia stereotypioita, joiden perusteella on tehty olettamuksia lihavien ihmisten persoonasta tai käytöksestä. Mediassa on pitkään tuotu esille erilaisia dieettejä sekä laihdutusvinkkejä ja useita ohjelmaformaatteja on luotu lihavuuden ja laihduttamisen ympärille. Viime vuosien aikana tässä on kuitenkin tapahtunut muutosta kehopositiivisuusliikkeen myötä.

Opinnäytetyössäni tarkastelin, miten lihavuudesta oli uutisoitu eri vuosina. Tarkastelin, millaisiin kehyksiin lihavuus oli asetettu, ja kuka aiheeseen liittyen oli päässyt ääneen. Lisäksi tutkin käytettyä kieltä ja keinoja, joilla lukijaan pyrittiin vaikuttamaan. Aineistonani minulla oli yhteensä kuusi erilaista juttua yle.fi-sivustolta kahdelta eri vuodelta. Tutkimusmenetelminä käytin tulkintaa ohjaavaa kehysanalyysia, kielellisiä vaikuttamisen keinoja tutkivaa retorista analyysia sekä kvantitatiivista tutkimusta.

Päädyin opinnäytetyössäni siihen tulokseen, että lihavuusuutisointi on muuttunut neutraalimmaksi viimeisen viiden vuoden aikana. Kehopositiivisuusliike ja siihen liittyvä kehorauha ovat tulleet enemmän esille ja näkyvät myös uutisoinnissa. Erilaisten kehojen tasa-arvoinen kohtelu sekä kunnioitus niin omaa kuin muidenkin kehoja kohtaan on kasvanut. Lihavuuteen liittyvät terveysvaikutukset ovat kuitenkin edelleen vaikea keskustelunaihe, josta uutisoitaessa yritetään tasapainoilla yhteiskunnan ja yksilön vastuiden välillä. Toisinaan uutisoinnissa pyritään peittämään niin sanottua läskifobiaa nostamalla esille lihavuuden aiheuttamia terveysongelmia. Kaiken kaikkiaan lihavuusuutisointi on kuitenkin muuttumassa kunnioittavampaan suuntaan.

Tarkastelemani yle.fi-sivusto kertoo olevansa riippumaton, totuudenmukainen ja luotettava uutismedia. Valitsin tutkia vain yhtä uutismediaa ja verrata sen tuottamia sisältöjä viiden vuoden aikaväliltä. Lihavuusuutisointia tutkittaessa voisi tarkastella myös eri mediatilojen tapaa uutisoida aiheesta, ja vertailuun voisi ottaa kaupallisia medioita sekä iltapäivälehtiä. Toivon, että opinnäytetyöni kannustaisi tutkimaan aihetta lisää myös muista näkökulmista.

Asiasanat: Journalismi, lihavuus, kehopositiivisuus, terveys

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in communications, Option of journalism

Author(s): Viivi Hanhineva

Title of thesis: How obesity is represented on yle.fi website. Examining the years 2017 and 2022.

Supervisor(s): Satu Koho

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2024

Number of pages: e.g. 37

These days, obesity reporting is becoming more neutral. Increasingly, the news is focusing on the underlying problems in society without blaming the individual. This is clear from my thesis, which examined obesity news on yle.fi for the years 2017 and 2022. Obesity has long been portrayed as a shameful issue. It has been associated with negative stereotypes that have been used to make assumptions about the personality or behavior of obese people. The media have long promoted diets and weight loss tips, and several programmes have been created around obesity and weight loss. In recent years, however, this has changed with the body positivity movement.

In my thesis, I analyzed how obesity had been reported in the news in different years. I looked at the frames in which obesity had been put, and who had been vocal on the subject. I also looked at the language used and the ways in which the reader was influenced. I had a total of six different articles on yle.fi from two different years. I used frame analysis, rhetorical analysis, and quantitative research as research methods.

My thesis concluded that obesity reporting has become more neutral over the past five years. The body positivity movement has become more prominent and is reflected in the news coverage. However, the health implications of obesity remain a difficult topic of discourse, with news coverage trying to balance between the responsibilities of society and the individual. Overall, however, obesity reporting is moving in a more respectful direction.

Keywords:

Journalism, obesity, body positivity, health

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	LIHAVUUS, PAINOINDEKSI JA KEHOPOSITIIVISUUS.....	7
2.1	Lihavuuden määritelmä ja painoindeksi	7
2.2	Kehoposiitivisuus ja kehorauha.....	7
3	JOURNALISTISET KÄSITTEET	9
3.1	Erilaiset juttutyypit	9
3.2	Jutun eri elementit	9
3.3	Tarinallisuus journalismissa	10
4	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	11
5	ANALYYSIMENETELMÄT JA AINEISTO.....	13
5.1	Tutkimusmenetelmät: kehystäminen, retorinen analyysi ja määrällinen tutkimus.....	13
5.2	Yleisradio Oy ja yle.fi.....	14
5.3	Lihavuudesta uutisoitiin urakalla vuonna 2017.....	14
5.4	Ylen lihavuutta käsittelevät uutiset vuonna 2022	15
6	ANALYYSI: 2017	16
6.1	Lapsen lihavuudesta syytetään äitiä, vaikka tutkimustulokset osoittavat toista	16
6.2	Asianmukaista hoitoa ja kunnioittavaa kohtelua terveydenhuollossa.....	17
6.3	Periaatteessa läskille ei saisi nauraa	20
7	ANALYYSI: 2022	24
7.1	Suomi lihoo eikä apua ole tarjolla tarpeeksi	24
7.2	Lihavuus ei ole luonteenpiirre.....	26
7.3	Ihannevertalona Jessica Rabbit	27
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	30
8.1	Kehorauha yritti nostaa päätään vuonna 2017.....	30
8.2	Lihavuusuutisointi on muuttunut neutraalimmaksi, mutta kehitettävää on	31
8.3	Ratkaisu yhteiskunnalliseen ongelmaan ei löydy yksilötasolta	32
	LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

Tutkin opinnäytetyössäni Ylen julkaisemia verkkoartikkeleita vuosilta 2017 ja 2022, jotka käsittelevät jollain tapaa lihavuutta. Valikoin tutkimusaineistokseni kuusi artikkelia yle.fi-sivustolta. Käytän aineistoni analysoinnissa retorisen analyysin ja kehysanalyysin keinoja. Ensisijainen tutkimuskysymykseni on, miten lihavuudesta uutisoidaan yle.fi-sivustolla. Tarkastelen erityisesti sitä, millaisesta näkökulmasta lihavuudesta on kirjoitettu – käsitelläänkö sitä terveyden, talouden vai esimerkiksi kokemuksen kautta. Lisäksi tarkastelen käytettyä kieltä, sanavalintoja ja vaikuttamisen keinoja sekä sitä, kuka aiheeseen liittyen on päässyt ääneen.

Lihavuuteen on pitkään liitetty negatiivisia stereotypioita ja ominaisuuksia, jotka eivät välttämättä liity painoon millään tavalla. Ylipaino ja lihavuus on asetettu yksilön omaksi syyksi, häpeäksi ja ongelmaksi. Painonhallintaan tai -pudottamiseen ei ole ollut tarjolla riittävää ammattiapua, ja samaan aikaan media on ollut täynnä erilaisia dieettejä, laihdutusvinkkejä sekä ihannekuvia ”tavoittelemisen arvoisesta” vartalosta.

Ulkonäöstä ja painosta puhumisen sävy kuitenkin on muuttunut kuluneen muutaman vuoden aikana huomattavasti. Kehopositiivisuus ja kehorauha ovat nousseet enemmän esille, ja se on näkynyt myös mediassa. Hiljattain on alettu ymmärtää, että kaikki ihmiset tulee hyväksyä kehonsa koosta, painosta, fyysisestä toimintakyvystä tai ulkonäöstä riippumatta, ja niin omaan kuin muiden ihmisten kehoihin kuuluu suhtautua kunnioittavasti. Samaan aikaan kuitenkin tutkimukset osoittavat, että yhä useampi työikäinen on ylipainoinen ja nuorten liikkuminen on vähentynyt selkeästi. Opinnäytetyössäni haluan selvittää, miten tämä kaikki on vaikuttanut lihavuudesta uutisointiin. Mielestäni aihetta on tärkeä tutkia, koska tapa ja sävy, joilla aiheesta uutisoidaan, voivat vaikuttaa huomattavasti ihmisten toimintaan, ajatteluun ja ennakoluuloihin.

Ennakko-olettamukseni on, että aiheesta on kirjoitettu valitsemiani ajankohtina useasta eri näkökulmasta. Oletan, että löydän uutisia, jotka kertovat lihavuuteen liittyvistä tutkimustuloksista, terveystutkimuksista, taloudellisista vaikutuksista sekä kokemuksista. Lisäksi toivoisin löytäväni uutisen, joka puhuisi kehopositiivisuudesta tai kehorauhasta jollain tapaa. Uskon, että viidessä vuodessa uutisoinnin sävyssä on tapahtunut muutoksia.

2 LIHAVUUS, PAINOINDEKSI JA KEHOPOSITIIVISUUS

Seuraavissa alaluvuissa avaan lyhyesti opinnäytetyöni kannalta keskeisiä käsitteitä ja niiden merkityksiä.

2.1 Lihavuuden määritelmä ja painoindeksi

Yksinkertaisesti lihavuus on pitkäaikaissairaus, jossa kehon rasvakudoksen määrä on liian suuri. Rasva on ihmiselle yksi kehon normaalitoimintojen edellytyksistä ja normaalipainoisella ihmisellä sitä on noin 1/4–1/6 painosta. Mitä enemmän rasvan osuus nousee tämän yli, sitä enemmän se voi aiheuttaa terveysongelmia. (Eurooppalainen syöväntorjuntaohjeisto 2016.)

Painoindeksi (englanniksi Body Mass Index, BMI) saadaan, kun jaetaan kehon paino pituuden neliöllä. Ylipainosta puhutaan, kun ihmisen painoindeksi on 25–30 kg/m². Jos se on yli 30 kg/m², puhutaan lihavuudesta. Painoindeksiä voidaan käyttää 18 ikävuodesta ylöspäin. Sitä nuoremmilla ja kasvuiässä olevilla painoindeksi ei sellaisenaan toimi kehon erilaisten mittasuhteiden vuoksi. Lapsia varten on kehitetty oma painoindeksi, jossa laskettu BMI-arvo muutetaan lapsen iän mukaan aikuista vastaavaksi. (Lääkärikirja Duodecim 2020.)

2.2 Kehoposiitiivisuus ja kehorauha

Kehoposiitiivisuus (englanniksi body positivity) on näkyvin muoto globaalia lihavuusaktivismia, jonka poliittinen tarkoitusperä on lihavien ihmisten tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, oikeuksien ja kunnioituksen puolustaminen ja edistäminen. Perustana on lihavien vartaloiden hyväksyttävyyssellaisenaan ilman tarvetta muutokseen tai hyväksynnän ansaitsemiseen. (Harjunen 2023.) Kotimaisten kielten keskuksen sanapöiminnöissä määritelmä kehoposiitiivisuudelle on ”myönteinen, arvostava suhtautuminen kaikenlaisiin vartaloihin”. (KOTUS 2017.)

Kehorauha-käsite voidaan lukea kehoposiitiivisuuden alakategoriaan. Kehoposiitiivisuuden ajaessa ensisijaisesti lihavien vartaloiden oikeuksia, kehorauhalla haetaan hyväksyntää kaikille vartaloille. Se on jokaisen oikeutta olla oma itsensä ja nauttia kehostaan sellaisena kuin se on, ilman

ulkopuolisten kommentointia tai arviointia. Lisäksi se on itsensä hyväksymistä – ihminen antaa itselleen luvan olla sellainen kuin on, ilman itsekritiikkiä tai tarvetta muuttaa itseään. (Vuolle 2021.)

3 JOURNALISTISET KÄSITTEET

Seuraavissa alaluvuissa avaan tarkemmin tutkimusaineistossani esiintyvät juttutyypit sekä juttujen eri elementit, joita tutkielmassani analysoin. Lisäksi kerron tarinallisuudesta journalismin keinona.

3.1 Erilaiset juttutyypit

Uutinen on ajankohtaista ja uutta tietoa kertova juttu. Tyypillisesti uutinen vastaa kysymyksiin mitä, miksi, missä ja milloin. Jostain asiasta tehdään uutinen, kun se ylittää uutiskynnyksen, eli täyttää uutiskriteerit, joita ovat esimerkiksi kiinnostavuus, merkitys, yllättävyys ja ajankohtaisuus. Uutisen kuuluu olla tyyliltään neutraali ja asiallinen, eikä se saa sisältää toimittajan mielipiteitä. (Uutismedian liitto 2023c.) Uutisen täytyy olla myös totta. Uutinen koostuu otsikosta, ingressistä ja itse uutisesta eli leipätekstistä. Lisäksi uutisessa voi olla uutis- tai kuvituskuvia.

Kolumni on journalistinen teksti, jossa toimittaja voi pohtia tai kertoa mielipiteitä vapaasti valitsemastaan aiheesta. Kolumnissa kirjoitustyyli on vapaa – se antaa luvan kriittiselle käsittelylle ja ristiriitojen pohtimiselle, mutta myös huumorille ja leikkisyydelle. Yleensä kolumni on lyhyehkö teksti ja sitä koskevat samat journalistiset säännöt kuin muitakin juttuja, eli myös kolumnissa esitettyjen väitteiden pitää olla totta. (Uutismedian liitto 2023b.)

Henkilöjuttu tai henkilövetoinen juttu käsittelee nimensä mukaisesti jotain tiettyä ihmistä. Henkilöjuttu voidaan tehdä tunnetusta julkisuuden henkilöstä tai tavallisesta henkilöstä, tärkeintä on, että juttu on kiinnostava. Toisena kriteerinä henkilöjutulle voidaan pitää ajankohtaisuutta. Henkilöjutulle ei ole määritelty tiettyä pituutta, vaan se voi olla mitä tahansa lyhyen esittelyn ja usean sivun jutun väliltä. (Uutismedian liitto 2023a.)

3.2 Jutun eri elementit

Otsikon on tarkoitus herättää lukijan mielenkiinto ja johdattaa aiheeseen. Se kertoo lukijalle jotain olennaista tekstistä ja antaa yleiskuvan jutusta. Siitä täytyy selvittää, mistä jutussa on kyse ja mikä on sen tarkoitus. Otsikoiden tyyli vaihtelee sen mukaan, millaisesta tekstistä on kyse. Jutussa voi olla useita otsikoita. Ensimmäistä otsikkoa kutsutaan pääotsikoksi. Pääotsikkoa voi olla

kuvailmassa tai tarkentamassa siihen liittyvä alaotsikko. Lisäksi jutun sisällä voi olla tekstiä jäsentäviä väliotsikoita. Erilaiset otsikot erotetaan toisistaan yleensä typografisin keinoin. (Moilanen 2012.)

Ingressi on jutun johdanto, josta käy ilmi tekstin keskeisin sisältö. Se on kirjoitettu lihavoituna pääotsikon jälkeen, ennen leipätekstiä. (Kielitoimiston sanakirja 2022, s.v. *ingressi*.) Jutun varsinainen sisältö on leipätekstiä. Se on tekstin pääosa, joka koostuu useista eri kappaleista. Leipätekstin pituus vaihtelee juttutyypin mukaan. (Kielitoimiston sanakirja 2022, s.v. *leipäteksti*.)

3.3 Tarinallisuus journalismissa

Tarinallinen journalismi sijoittuu faktan ja fiktion rajamaille, mutta tarinan on kuitenkin aina oltava tosi. Tarina ei ole erillinen juttutyyppi, vaan journalistisen tekstin ominaisuus, joka hyödyntää tarinankerrontaa. Tarinallisuutta voi esiintyä missä tahansa journalistisessa tekstissä. Journalistisista juttutypeista yleisimmin tarinallisuutta esiintyy henkilöjutussa ja reportaasissa. Oleellista tarinallisuudessa on tunnistaa sille oikea aika ja paikka. Tarinallista journalismia käytetään harvemmin uutisissa, sillä niiden tarkoitus on tarjota nopeasti tietoa. (Lassila-Merisalo 2020, 15–16.)

Hyvätkin asiat tarinallisessa journalismissa voivat kuitenkin muuttua nopeasti ongelmallisiksi, jos niitä tarjoillaan päivittäin kaikkialla. Mitä tahansa tarinallisia elementtejä ei voi lisätä mihin tahansa juttuun koukuttamaan lukijaa ilman, että tiedollinen sisältö, journalistinen tehtävä tai tyyli kärsii. Esimerkkinä ongelmallisesta kertomustyyppistä nykyjournalismissa pidetään esimerkkikertomusta eli eksemplumia. Se perustuu nimensä mukaan esimerkkiin ja siihen, että yksilön kokemuskertomuksella luodaan tarina jostakin yhteiskunnallisesta ilmiöstä. Esimerkkikokemus ei välitä tietoa, vaan opetuksen. Mikäli pelkkä esimerkkikertomus pääsee ääneen, faktat jäävät toissijaisiksi ja esille nousee jutun luoma väittämä siitä ilmiöstä, josta kertomus on esimerkki. (Karttunen, Mäkelä 2020, 381, 402, 404.)

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Lihavuudesta, sen vaikutuksista ja hoidosta löytyy sadoittain tutkimuksia, mutta uutisointiin liittyvät tutkimukset ovat vähissä. Myös kehonkuvaa, kehopositiivisuutta ja ulkonäköä koskevia tutkimuksia on useita, ja niitä käsitellään median ja uutisoinninkin näkökulmasta jonkin verran. Lisäksi aiheesta on kirjoitettu tutkivaa journalismia.

Vuodelta 2018 Haaga-Helian ammattikorkeakoulusta löytyi Sonja Kokon (2018) tekemä tutkimus ”Lihavuusdiskurssit Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa heinä-elokuussa 2018”, jossa Kokko perehtyy siihen, miten lihavuudesta puhutaan Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa. Hän käyttää tutkimusmenetelmänään diskurssianalyysiä. 19 analysoitavan tekstin joukosta Kokko löytää kolme keskeistä diskurssia: lääketieteellinen diskurssi, muutoksen diskurssi sekä kriittinen diskurssi. (Kokko 2018). Kyseinen tutkimus on lähimpänä oman opinnäytetyöni aihetta.

Median vaikutuksista ulkonäköpaineisiin löysin kaksi tutkimusta, jotka oli tehty Oulun ammattikorkeakoulussa. Ensimmäinen näistä on Miika Mattolan (2015) opinnäytetyö ”Kehonkuva ja ulkonäköpaineet: lukiolaisten kokemuksia median vaikutuksesta” vuodelta 2015. Tarkastelussa Mattolalla ovat kauneushanteet, median kuvastojen aiheuttamat ulkonäköpaineet sekä syömishäiriöt. Tutkimuksessa annetaan ääni lukioikäisille nuorille ja heidän kokemuksilleen aiheesta. Keskeinen tulos Mattolan opinnäytetyössä on, että lukioikäiset pitävät mediaa vähintäänkin osasyllisenä ulkonäköpaineisiin sekä uskovat median vaikuttavan kauneushanteisiin. Erityisesti epärealististen kauneushanteiden luomisessa lukiolaiset kokivat median olevan vähintään osavastuussa. Opiskelijoiden näkemyksen mukaan media ja mainostajat voivat lisätä myös tyytymättömyyttä itseä kohtaan. (Mattola 2015.)

Toinen tutkimuksista on Jennika Karppisen (2022) opinnäytetyö ” Mistä miehet tehdään - Miten Yle ja Ilta-Sanomat käsittelevät jutuissaan miesten ulkonäköpaineita?” vuodelta 2022. Karppisen tutkimusaineistona on Ylen ja Ilta-Sanomien verkkojulkaisuja eri vuosilta, jotka käsittelevät miesten ulkonäköpaineita. Tarkastelun kohteena hänellä on arvot ja asenteet, joita tekstissä käytetty kieli ja sisältö heijastavat. Lisäksi hän tutkii esimerkiksi yhteiskuntaa tekstien taustalla, ääneen pääseviä ihmisiä ja verkkojulkaisujen kirjoittajien arvoja ja asenteita. Opinnäytetyössään Karppinen huomaa, että Ilta-Sanomat kirjoittaa aiheesta Yleä viihteellisemmällä sävyllä. Kirjoittajan omat arvot ja

asenteet tulevat teksteistä ilmi molemmilla medioilla, kuitenkin voimakkaammin Ilta-Sanomilla. Eri vuosina julkaistujen juttujen vertailun tuloksena Karppinen havaitsee, että miesten ulkonäköpaineisiin on vuosien aikana havahduttu, mutta aiheeseen reagoiminen ei ole mediakulutuksen määrään suhteutettuna läheskään riittävä. (Karppinen 2022.)

5 ANALYYSIMENETELMÄT JA AINEISTO

Seuraavissa alaluvussa avaan analyysimenetelmäni, joita ovat kehysanalyysi ja retorinen analyysi sekä määrällinen tutkimus. Lisäksi esittelen tutkimusaineistoni, joka koostuu kuudesta yle.fi-sivustolle julkaistusta artikkelista. Kerron myös lyhyesti, mikä on Yle ja perustelen, miksi olen päättänyt valitsemaan aineistoni kyseiseltä mediatalolta.

5.1 Tutkimusmenetelmät: kehystäminen, retorinen analyysi ja määrällinen tutkimus

Kehysanalyysi eli kehystäminen (englanniksi framing) on analyysikeinona monikäyttöinen. Journalismissa kehystäminen tarkoittaa sitä, miten toimittaja järjestää ja rajaa tietoa sekä millaisen näkökulman hän valitsee aiheelle – eli millaisen kehyksen journalisti asettaa jutulleen. Tulkintakehyksiä käytetään, koska niiden asettaminen mahdollistaa journalistille tiedon nopean ja rutiininomaisen käsittelyn. Kehyksien asettaminen voi olla tiedostettua tai tiedostamatonta. Kun yksittäinen aihe tai asia ikään kuin ympäröidään erilaisilla kehyksillä, sen luonne määrittyy tietynlaiseksi. Suurimmalle osalle asioista on vakiintunut tietynlainen tulkintakehys, jonka näkökulmasta asiat esitetään ja koetaan. Jos taas ajautuu tilanteeseen, jossa ei osaa määritellä tulkintakehystä, alkaa etsiä vihjeitä, jotka antaisivat varmistuksen oikeasta tulkintatavasta. (Karvonen 2000, 78–79.) Opinnäytetyössäni tarkastelen, mistä näkökulmasta artikkelit on kirjoitettu ja millaiseen kehykseen lihavuus on asetettu.

Retoriikalla tarkoitetaan yleisöön vaikuttavaa viestintää, joka tapahtuu argumentoinnin avulla. Vaikuttamisen tavoitteena on aktivoida yleisö ja saada se sitoutumaan esitettyyn väitteeseen tai asiaan. Argumentaatiossa pyritään saamaan yleisö vakuuttuneeksi jonkin asian tai väitteen pätevyydestä sekä vähentämään muiden poikkeavien argumenttien asemaa sen rinnalla. Retoriikka on kohteellista viestintää, joka sisältää aina valintoja ja poissulkemista. Vaikuttamisen keinoja journalismissa ovat esimerkiksi tekstissä käytetyt kielikuvat, käsitteet, erottelut, rinnastukset, tunnepohjaiset ilmaisut, metaforat, kiertoilmaisut ja tarinallisuus. Retoriikkaa käytetään myös päivittäisessä puheessa ja erilaisissa keskusteluissa. Retorisessa analyysissa tarkastellaan kielellisiä prosesseja ja analysoidaan niiden avulla, miten todellisuuden versioita pyritään saamaan vakuuttaviksi ja kuinka lukijoita ja kuuliijoita pyritään sitouttamaan tai toimimaan

niiden mukaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tutkin käytettyä kieltä, sanavalintoja ja vaikuttamisen keinoja.

Käytän tutkielmassani myös kvantitatiivista tutkimusta perehtyessäni siihen, kuinka paljon lihavuudesta uutisoitiin yle.fi-sivustolla vuosina 2017 ja 2022 sekä tarkastellessani artikkeleissa esiintyvää tilastotietoa lihavuuteen liittyen. Keskeistä kvantitatiivisessa tutkimuksessa on, että aineistoa on mahdollista mitata määrällisesti ja numeerisesti. Lisäksi päätelmiä täytyy voida tehdä aineiston tilastolliseen analysointiin perustuen. (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara 2009, 140.)

5.2 Yleisradio Oy ja yle.fi

Yleisradio Oy (Yle) on vuonna 1926 perustettu Suomen valtion omistama valtakunnallinen media-yhtiö. Yle harjoittaa yleisradiotoimintaa, joka rahoitetaan kokonaan yleisradioverolla. Yle on toiminnassaan riippumaton ja noudattaa lakia sekä journalistin ohjeita. Sen tärkeimpiä arvoja ovat luotettavuus ja sananvapaus. (Yle 2023.) Yle kuvaa strategiassaan vahvistavansa suomalaista yhteiskuntaa, kulttuuria ja ymmärrystä toisistamme yhteisten kokemusten, luotettavan tiedon ja inspiroivien elämysten avulla. (Yle 2020.) Yle.fi on Yleisradio Oy:n tuottama verkkouutismedia.

Valitsin tutkimusaineistojeni lähteeksi yle.fi-sivuston, koska se on ilmainen, helppokäyttöinen ja kaikkien saatavilla. Ylen tuottaman journalismin voidaan sanoa olevan perinteistä journalismia, ja käsitykseni on, että Yleen luotetaan. Lisäksi ajattelen Ylen kertovan asioista neutraalisti ja totuudenmukaisesti.

5.3 Lihavuudesta uutisoitiin urakalla vuonna 2017

Vuonna 2017 lihavuudesta uutisoitiin yle.fi-sivustolla 54 kertaa. Artikkelien määrä yllätti suuresti, mutta antoi minulle mahdollisuuden valikoida tarkemmin, millaisia juttuja opinnäytetyössäni tahdon tutkia. Artikkeleissa oli vahvasti esillä Ylen *Vaakakapina*, vuoden 2017 ajan kestänyt ”Suomen suurinta painonhallinnan ja kehopositiivisuuden vallankumous”. Yle kertoo Vaakakapinan puhuvan armollisen, hitaan ja pysyvän elämänmuutoksen puolesta. Vaakakapinan lisäksi juttujen aiheissa toistui lihaviin ihmisten kohtelu terveydenhuollossa, äidin lihavuuden yhteys lapsen lihavuuteen sekä lasten lihominen. Rajasin aineistoni juttuihin, jotka sisälsivät asiantuntijuutta ja kokemuksellisuutta sekä terveyden ja ulkonäön käsittelyä.

Ensimmäinen uutinen *Perimä ja elintavat selittävät lihavan äidin lapsen lihomista* on julkaistu 4.9.2017, ja sen kirjoittajaksi on merkitty Uutispalvelu Duodecim. Uutiskuvana toimii kuvapankkikuva, jonka tekijänoikeudet kuuluvat Ciaran McCrickardille. Toinen artikkeli *Miten kohdata ylipainoinen asiakas terveydenhuollossa? Konkreettisia esimerkkejä voimaannuttavasta kohtaamisesta* on julkaistu 27.9.2017, ja se on osa Vaakakapina-kampanjaa. Jutun kirjoittaja on Suomen tuki- ja liikuntaelinliton Suomen Tule ry:n toiminnanjohtaja Marja Kinnunen. Kuvana toimii henkilökuva Kinnusesta, jonka on ottanut Ylen Annukka Palmén-Väisänen. Kolmas juttu *Läskistä läppää heittävä koomikko: "Lavalla saa nauraa, kadulla ei"* on julkaistu 30.9.2017, ja sen on kirjoittanut Päivi Meritähti. Kuvan on ottanut Jari Pelkonen Yleltä.

5.4 Ylen lihavuutta käsittelevät uutiset vuonna 2022

Vuonna 2022 yle.fi-sivustolla julkaistuja lihavuutta käsitteleviä artikkeleita löytyi 20. Aihetta oli käsitelty useasta eri näkökulmasta, mutta terveys nousi lähes jokaisessa jutussa jollain tapaa esille. Rajasin aineistoni juttuihin, jotka sisältävät tilastotietoa, asiantuntijuutta, kokemuksellisuutta sekä jotain ulkonäköön liittyvää.

Ensimmäinen artikkeli *Karttasovellus näyttää, missä Suomi lihoo ja sairastaa – ylipainoisten määrä kasvaa rajusti, mutta ravitsemusterapeutin palveluita on tarjolla niukasti* on julkaistu 10.1.2022 ja sen ovat kirjoittaneet Elina Kaakinen ja Lotta Sillanmäki. Artikkelikuvan on ottanut Silja Viitala Yleltä. Toinen artikkeli *Raisa Omaheimon kolumni: Lihavuuteen liitetään ominaisuuksia, jotka eivät oikeasti liity painoon mitenkään* on julkaistu 5.5.2022 ja sen on kirjoittanut otsikon mukaisesti kirjailija Raisa Omaheimo. Artikkelikuvana on henkilökuva Omaheimosta, joka on peräisin Ylen suoratoistopalvelu Yle Areenasta. Kyseinen kirjailija on kirjoittanut Ylelle paljon kolumneja vuonna 2022, joista useat käsittelevät lihavuutta jollain tapaa. Viimeinen aineistooni kuuluva artikkeli *Niina Kuhta uskoo, että ylipaino on "oma vika", ja lääkärin olisi pitänyt kovistella häntä lihavuudesta enemmänkin* on julkaistu 25.11.2022 ja sen on kirjoittanut Annu Caselius. Kuvista vastaa Meri Lantela.

6 ANALYYSI: 2017

Tässä luvussa analysoin kolmea artikkelia yle.fi-sivustolta, jotka on julkaistu vuonna 2017. Käyn artikkelit läpi yksitellen niiden julkaisujärjestyksessä. Tarkastelen artikkeleista otsikoita, ingressiä ja leipätekstiä.

6.1 Lapsen lihavuudesta syytetään äitiä, vaikka tutkimustulokset osoittavat toista

Tutkimusaineistoni ensimmäinen artikkeli *Perimä ja elintavat selittävät liHAVAN äidin lapsen lihomista* käsittelee lasten lihavuutta ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Lihavuus asetetaan artikkelissa terveyskehykseen. Kehys on nähtävissä sisällön lisäksi tekstin kirjoittajasta, joka on Uutispalvelu Duodecim. Yle.fi-sivusto kategorisoi artikkelin avainsanan ”Ylipaino” alle.

Uutisessa käsitellään PLOS Medicine -lehdessä julkaistun tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksen kerrotaan perustuvan kahden suomalais- ja yhden brittitutkimuksen aineistoihin. Aihetta käsitellään näin ollen myös tutkimuksen ja asiantuntijuuden kehyksissä. Juttua varten ei kuitenkaan ole erikseen haastateltu ketään alan asiantuntijaa. Uutisessa puhutaan ”tuoreesta tutkimuksesta” sekä ”julkaistuista tuloksista” luotettavuuden lisäämiseksi.

Lapsen lihavuus asetetaan otsikossa liHAVAN äidin aiheuttamaksi. Valinta on ristiriidassa tutkimustulosten kanssa, jotka tulevat esille heti ingressissä. Tulosten kerrotaan osoittaneen, ettei äidin raskaudenaikainen lihavuus altista sikiötä liialle energialle tai viritä tämän aineenvaihduntaa alttiiksi lihomiselle. Leipätekstin ensimmäinen kappale puolestaan alkaa yleistyksellä siitä, että lihavien vanhempien lapsista tulee usein lihavia. Tällä leimataan lihavuutta ja asetetaan lähes oletusarvoksi, ettei liHAVAN ihmisen lapsista voisi tulla normaalipainoisia. Lisäksi se rajaa kaikki muut lapsen lihavuuteen vaikuttavat asiat ulkopuolelle ja jättää ne yksin vanhempien lihavuuden syyksi. Väitteen ei kuitenkaan kerrota perustuvan minkäänlaisiin tutkimustuloksiin, jolloin voi tulkita kyseessä olevan kirjoittajan oma mielipide. Tutkimustietoa tulee ensimmäisessä kappaleessa esille, kun kerrotaan, että syy lapsen lihavuudelle löytyy todennäköisesti perimästä ja perheen elintavoista.

Uutisessa kerrotaan, että tutkimus on pyritty toteuttamaan tavalla, jossa sikiöaikaiset vaikutukset pystytään erottamaan geenien ja elintapojen vaikutuksista. Tässä on kirjoittajan mukaan onnistuttu huomioimalla myös isän lihavuus. Asian esittäminen antaa vaikutelman siitä, ettei aikaisemmin ole tutkittu ollenkaan isän lihavuuden merkitystä lapsen lihavuuteen, kyseessä kun on tuore tutkimus. Voi siis tulkita, että lapsen lihavuuden on oletettu olevan yksin äidin lihavuuden syytä. Nyt uutisessa kerrotut tulokset kuitenkin osoittavat seuraavaa:

Analyysin perusteella äidin lihavuudella oli samanlainen vaikutus kuin isän lihavuudella, mikä viittaa lasten lihavuuden ja aineenvaihdunnallisten ongelmien liittyvän luultavasti yhteiseen geneettiseen alttiuteen ja jaettuihin elintapoihin ja ympäristötekijöihin.

Jälleen artikkelissa nostetaan äidin lihavuus esille ennen isän lihavuutta, vaikka juuri isän lihavuudella oli keskeinen merkitys tutkimuksen tuloksille. Seuraavassa kappaleessa tulosten kerrotaan olevan ”mielenkiintoisia” ja nostetaan jälleen esille aiemmin kerrottu oletamus, jonka mukaan lihavan äidin sikiö saisi liikaa energiaa ja altistuisi lihomiselle. Kirjoittaja käyttää asian toistamista retorisenä keinona. Tässä vaiheessa uutista selviää, että edellä mainittu oletus ei ole aiemmin saatu tutkimustulos, vaan ”varteenotettava teoria”. Tulkintani mukaan äidin raskaudenaikaisen lihavuuden ei siis ole tutkitusta todettu vaikuttavan lapsen lihomiseen, ja siitä huolimatta artikkelissa tuntuu olevan pyrkimys suostutella lukija uskomaan niin.

Artikkelissa äidin raskaudenaikainen lihavuus ja lihava äiti asetetaan toistuvasti syyllisiksi lapsen lihomiseen, vaikka yhtä aikaa tulokset kumoavat väitettä. Tällä poissuljetaan yhteiskunnan, lapsen kasvuympäristön ja kasvatuksen vaikutukset lapsen lihomiseen. Vasta artikkelin lopussa suostutaan myöntämään, että ehkä olisi aika kääntää syyttävä sormi toisaalle ja tarkastella muita vaikuttajia tekijöitä – äidin raskautta edeltävän painon sijaan kannattaisi keskittyä koko perheen elintaparemonttiin.

6.2 Asianmukaista hoitoa ja kunnioittavaa kohtelua terveydenhuollossa

Toinen artikkeli vuodelta 2017 *Miten kohdata ylipainoinen asiakas terveydenhuollossa? Konkreettisia esimerkkejä voimaannuttavasta kohtaamisesta* kertoo lihavien ihmisten kokemuksista terveydenhuollossa ja siitä, miten vuorovaikutusta terveydenhuollon ammattilaisen ja ylipainoisen asiakkaan välillä voisi muuttaa kannustavammaksi ja kunnioittavammaksi. Artikkelin on osa Ylen Vaakakapinaa.

Artikkelin on kirjoittanut Suomen Tuki- ja liikuntaelinliiton toiminnanjohtaja Marja Kinnunen, ja hän toimii tekstissä asiantuntijana. Tällä tavalla artikkelille luodaan uskottavuutta, ja se asetetaan asiantuntijuuden kehykseen. Läpi tekstin Kinnunen tuo esille konkreettisia toimintatapoja ylipainoisen asiakkaan kohtaamiseen. Suostuttelu on yksi tekstin retorisisista keinoista, jolla toimintatapoja pyritään muuttamaan. Artikkelissa hyödynnetään myös kuvailevia sanoja ja toistoa retoriikan keinoina, esimerkiksi sana ”voimaannuttava” löytyy tekstistä useita kertoja.

Leipätekstin ensimmäisessä kappaleessa kerrotaan Facebook-ryhmässä Läskimyytinmurtajat törmättävän useita kertoja viikossa negatiivisiin kokemuksiin terveydenhuollossa. Kielikuva törmäämisestä korostaa asian voimakkuutta. Kinnunen kertoo, että ryhmässä tuodaan esille sekä omia että lasten nöyryyttävinä kokevia käyntejä. Lisäksi hän mainitsee naisten muistelemaan ryhmässä edelleen kipeitä kokemuksia kouluterveydenhuollosta. Näin lihavuudelle asetetaan kokemuksen kehys. Hieman myöhemmin puhutaan tutkimustuloksista, joiden mukaan ylipainoisten naisten altistuminen lihavuuspuheelle laukaisee negatiivisia tunteita ja ahmimisen riski kasvaa. Naisten kokemuksia nostetaan esille, mutta miehistä, heidän kokemuksistaan tai miesten lihavuuspuheelle altistumisen vaikutuksista ei mainita sanallakaan. Muuten tekstissä puhutaan lihavista ja ylipainoisista ihmisistä ilman sukupuolen määrittelyä.

Facebook-ryhmän keskustelujen jälkeen kerrotaan, että terveydenhuollossa vallitsee syvä huoli. Kuvailevien sanojen käytöllä halutaan korostaa tilanteen vakavuutta. Lihavuus asetetaan terveyskehykseen, kun Kinnunen kertoo, että on olemassa terveitä lihavia, mutta tutkimustulosten valossa pitkällä aikavälillä ei ole olemassa tervettä lihavuutta. Mainitsematta kehorauha-sanaa hän puhuu sen puolesta huomauttaessaan, että jokainen keho on yhtä arvokas ja kaikilla meistä on oikeus saada kunnioittavaa kohtelua. Lukijalle esitetään retorinen kysymys siitä, onko asiakkaalle pakko puhua ylipainosta, jos siihen puuttuminen voi laukaista hänessä epätoivoa.

Artikkelissa vastataan esitettyyn kysymykseen nostamalla esille terveydenhuollon ammattietikka. Kinnusen mukaan lähtökohtana on, että asiakkaalla on aina oikeus itseään koskevaan tietoon, ja on ammattilaisen velvollisuus tuoda esille asioita, jotka voivat uhata asiakkaan terveyttä. Tällaisella faktatiedolla halutaan korostaa, ettei terveydenhuollon ammattilainen ota ylipainoa käynnillä puheeksi loukataksaan asiakasta. Seuraavaksi lukijalle esitetään uusia kysymyksiä asiakkaan ylipainosta puhumiseen liittyen:

Kuinka sitten puhua asiasta niin, että asiakkaan omanarvontunne ei heilahda pakkaselle? Kuinka jättää asiakkaalle mielikuva, että vaikka painolla voi olla merkitystä terveyden kannalta, hänen elämänsä voi olla hyvää ja antoisaa riippumatta siitä paljonko painaa?

Jälleen kerran Kinnunen antaa vastauksen esittämiinsä kysymyksiin. Hän kannustaa käymään keskustelua asiakkaan ehdoilla asiakkaan autonomiaa kunnioittaen. Kerrotaan, että ylivoimaisesti paras keino tähän on motivoiva haastattelu, jossa korostetaan asiakkaan asiantuntemusta sekä kunnioittavaa ilmapiiriä. Tämä ideologia purkaa ammattilaisen asemaa ylhäältä alas käskyjä jakavana auktoriteettina, jonka vastaanotolta asiakas poistuu tiukkojen ohjeiden kanssa. Kinnunen kannustaa sen sijaan ammattilaista olemaan asiakkaan tukena ja auttamaan asiakasta löytämään omat vahvuutensa sekä olemassa olevat taidot. Tässä vaiheessa suostutteleva sävy muuttuu jo suoraksi vakuutteluksi, sillä ideologian toimivuudesta on tutkimustuloksia.

Kuvailevien sanojen käyttö ja samojen sanojen toisto jatkuu, kun sana ”ylivoimainen” esiintyy neljässä peräkkäisessä kappaleessa kolme kertaa. Painonhallinnasta puhuessa Kinnunen käyttää kielikuvia todetessaan, ettei painonhallinta ole verrattavissa pikajuoksuun. Tällä korostetaan sitä, että muutos vie aikaa, eikä sitä kannata tehdä nopeasti. Kinnusen mukaan painonhallintaan voi palata myöhemminkin, jos asiakkaalla on elämässä meneillään muita tärkeämpiä tai kiireellisempiä asioita. Hän muistuttaa, että tärkeintä ammattilaiselle olisi kohdata asiakas ihmisenä ja empatian kautta.

Artikkelissa annetaan konkreettisia esimerkkejä ammattilaiselle asiakkaan voimavarojen osoittamiseen. Tätä varten neuvotaan esittämään asiakkaalle avoimia kysymyksiä hänen elämänsä ja terveyteensä liittyen. Esimerkkejä kysymyksiin luetellaan useita ja näin myös listaaminen toimii retorisenä keinona. Kinnunen huomauttaa, että suurin osa suomalaisista kyllä tietää terveellisen elämän kulmakivistä, kuten täytä lautanen kasviksilla ja vähennä herkkuja. Vaikka ne ovat totta, ne eivät välttämättä ole asiakkaalle tajunnan räjäyttäviä ideoita. Kielikuvilla korostetaan sitä, ettei ylipainossa ole kyse tiedonpuutteesta – ihmiset tietävät terveellisen elämän lähtökohdat ja perustat, eikä niiden kertominen anna uutta apua. Kinnunen myös itse toteaa, että jos tiedon lisääminen olisi riittävä keino vähentää ylipainoa, meillä ei olisi ylipainoisia.

Kinnusen mukaan sama asiakasta kunnioittava ja hänen ehdoillansa tapahtuva keskustelu pätee myös lasten kanssa. Kun artikkelissa puhutaan lapsiasiakkaan kanssa painosta keskustelusta,

vältetään sanaa ylipaino lähes kokonaan – lapsen tavoite ei ole laihtuttaa, vaan saada paino nousemaan samassa suhteessa pituuskasvun kanssa. Kinnusen mielestä tärkeintä lapsen kanssa on luoda luottamusta ja nähdä lapsi omana persoonanaan sekä keskustella perheen arjesta vanhempien kanssa. Myös tässä karistetaan ammattilaisen auktoriteettiasemaa pelkkänä ohjeiden ja määräysten antajana.

Lopuksi artikkelissa kerrotaan, että useimmat ihmiset tapaavat terveydenhuollon ammattilaisia harvakseltaan. Ihmisistä puhuttaessa käytetään me-retoriikkaa. Kirjoittaja huomauttaa, että kansanterveyden näkökulmasta terveydenhoitajan vaikutusmahdollisuudet ovat pienet, jos asiakasta tapaa vain kerran vuodessa tai viidessä vuodessa. Harvojen kohtaamisten merkityksestä sanotaan seuraavaa:

Kuitenkin asiakkaan kohtaaminen on aina tuhannen taalan paikka. Sen sijaan, että käyttää vastaanottoajan tunkien asiakkaalle infoähkyä ylipainon vaarallisuudesta ja ohjeistaa syömään omenaa karkinhimoon, kannattaa aika käyttää asiakkaan tarpeiden kuuntelemiseen. Jos asiakas ei halua jutella ylipainosta, sekin tulee hyväksyä. Empaattinen kohtaaminen jättää oven auki seuraavaan kertaan, jos ylipaino tai jokin muu asia huolestuttaa.

Jälleen kielikuvilla halutaan korostaa kohtaamisten merkitystä asiakkaalle – jos harvoin tehty käynti antaa toistuvasti huonon kokemuksen, tulevaisuudessa asiakas saattaa jättää käynnit kokonaan pois. Kun asiakasta ei painosteta puhumaan ylipainosta, hän saattaa ottaa aiheen esille itse. Läpi artikkelin esitetään ratkaisuja ylipainoisten asiakkaiden positiiviseen kohtaamiseen terveydenhuollossa. Ratkaisut sisältävät moraalisen väittämän ihmisten tasa-arvoisesta ja kunnioittavasti kohtelusta. Jutun kirjoittajan asenne on linjassa Ylen Vaakakapina-kampanjan kanssa, joka kannustaa armolliseen, hitaaseen ja pysyvään elämäntapamuutokseen. Vaikka lihavuus on asetettu terveyskehykseen ja asiantuntijuuden kehykseen, aihetta ei käsitellä lääketieteellisesti, vaan inhimillisesti ja neutraalisti. Artikkelissa ääneen pääsevät ylipainoiset naiset, eikä ylipainoisten miesten kokemuksista puhuta erikseen ollenkaan. Konkreettisia vinkkejä, kehotuksia ja suoraa vakuuttelua ihmisten oikeanlaiseen kohtaamiseen on paljon.

6.3 Periaatteessa läskille ei saisi nauraa

Vuoden 2017 artikkeleista viimeinen *Läskistä läppää heittävä koomikko: "Lavalla saa nauraa, kadulla ei"* on henkilövetoinen juttu koomikko Iso A:sta eli Anitta Ahosesta. Lihavuus asetetaan

jutussa kokemuksen ja ulkonäön kehyksiin. Jutussa puhutaan sekä Ahosen työstä että henkilökohtaisesta elämästä. Yle.fi-sivusto kategorisoi jutun avainsanan ”Huumori” alle.

Jo jutun otsikko kertoo, että koomikko vitsailee lihavuudella esiintymisissään, mutta lavan ulkopuolella asialle ei naureta. Ingressissä todetaan, että lihavuus on monelle sairaus, häpeän aihe ja raskas taakka. Kuvailemalla lihavuutta raskaaksi taakaksi tuodaan esille sen olevan vaikea asia ja hitaasti muuttuva tilanne. Heti perään kuitenkin jatketaan kertomalla, että joillekin se on vain ominaisuus, joka kulkee mukana, ja läskille voi jopa nauraa. Kirjoittajan mukaan toisen läskille nauramisessa rajat pitää kuitenkin tuntea. Kontrasti näiden kahden lauseen välillä on suuri – toiselle lihavuus on hirveä ja vaikea asia, toiselle kepeä naurun aihe.

Leipätekstin ensimmäinen kappale alkaa toteamalla, että periaatteessa läskille ei saisi nauraa. Iso A kuitenkin antaa luvan siihen ja toivoo ihmisten nauravan hänelle, mutta vain lavalla. Tekstissä esitetään Iso A auktoriteettina lavalla, jonka luvalla ihmiset saavat nauraa lihavuudelle ja lihaville. Seuraavaksi kirjoittaja pyrkii vetoamaan lukijan tunteisiin, kun kerrotaan, että koomikon kuoren alla on ulkonäöstään epävarmuutta kokenut Anitta Ahonen. Hän on laihduttanut 13-vuotiaasta asti vaihtelevalla menestyksellä – joskus kiloja on lähtenyt paljon ja takaisin on tullut vielä enemmän. Tarinallisuutta käytetään tekstissä retorisenä keinona.

Kuvaus Ahosen nykytilanteesta osoittaa viitteitä kehopositiivisuuteen. Nykyisin hän kertoo kantavansa kilonsa itsevarmasti niin lavalla kuin sen ulkopuolella ja kokee olevansa sinut itsensä kanssa. Kielikuva korostaa itsensä hyväksymistä. Artikkelissa tulee esille myös kehorauha, kun Ahonen kertoo saavuttaneensa rauhan kehonsa kanssa, ja toivoo myös muiden kunnioittavan sitä.

Tarinallisuus jatkuu ahdistavalta tuntuneen tilanteen muisteluna. Stand up -keikan jälkeen yleisössä olleet naiset tarjosivat Ahoselle laihdutusvinkkejä ja erilaisia painonhallinnassa auttavia tuotteita. Hän koki sen tungettelevana iholle tulemisena. Esiintymisten jälkeen Ahonen kertoo olevansa yksityishenkilö, ja silloin ulkonäön kommentoiminen on epäasiallista. Hän ei usko, että mieskoomikolle tehtäisiin samoin. Tapahtumaa kuvataan epämiellyttävänä ja epäoikeudenmukaisena. Lisäksi kommentti siitä, etteivät mieskoomikot joudu kokemaan samaa, korostaa lihaviin naisiin liitettävää negatiivisuutta. Toisaalta se yhtä lailla rajaa pois lihaviin miesten ahdistavia ja negatiivisia kokemuksia.

Terveyskehys tulee esille Ahosen kertoessa, ettei hän vähättele lihavuuden aiheuttamia terveysongelmia tai väitä, ettei niistä tarvitsisi huolehtia. Retoriikka sanavalinnoissa korostaa lihavuuden haitallisuutta puhuttaessa terveysongelmista terveysvaikutusten sijaan. Ahonen kertoo kyllä tietävänsä, että paino tippuu, kun syö vähemmän ja liikkuu enemmän. Hän korostaa, ettei ole tyhmä, niin kuin eivät ole muutkaan lihavat. Jokaisen ei Ahosen mielestä tarvitse mahtua samaan muottiin, eikä se ole kaikille mahdollistakaan. Kielikuvia käytetään jälleen retorisenä keinona. Ahonen toivoo ihmisten huolehtivan omista asioistaan:

Toivon toimivani siinä esikuvana. Haluan edistää kehorauhaa ja sitä, että ihmiset hyväksyisivät itsensä lisäksi myös toiset. Kenenkään ulkonäköä ei pitäisi kommentoida – varsinkaan, jos ei tunne taustoja. Ne voivat olla paljon monimutkaisemmat kuin mitä päällepäin näkyy.

Kehorauhan puolesta puhuvan sitaatin jälkeen artikkelin seuraava kappale tuntuu ristiriitaiselta. Kuten on jo tullut esille, Ahonen kertoo stand up -lavalla läskivitsejä. Kerrotaan, että koomikon täytyy osata olla hienovarainen, sillä yleisön ylipainoisille ihmisille ei saa tulla epämukava olo, eikä huomiota saa kiinnittää heihin. Eturiviin ei kuitenkaan kannata istua, sillä silloin voi joutua vitsin kohteeksi. Mainitaan, että Ahonen yrittää olla kommentoimatta yleisön ulkonäköä, mutta vikkelläkieliselle koomikolle sattuu välillä työtapaturmia. Retoriset kielikuvat viittaavat siihen, että yleisössä olevan ihmisen ylipainolla vitsailu on vain mitätön vahinko.

Seuraavassa kappaleessa pyritään oikeuttamaan lukijalle ylipainolle nauraminen. Kerrotaan, että Iso A:n suusta tuleva läskiläppä ei ole pilkkaa, ja läski naurattaa hienovaraistekin. Perusteluja ei tosin anneta. Vaikka aikaisemmin jutussa Ahonen korosti, etteivät lihavat ole tyhmiä, hänen seuraava sitaattinsa antaa lihavista, kömpelön, hitaan ja heikon kuvan:

En tiedä tekeekö joku kömpelyys tai hitaus läskistä naurattavaa vai onko se sympaattisuutta. Ehkä laihojen on mukava nauraa jollekin, joka on heitä heikompi. Itse en kuitenkaan koe edustavani heikkoutta. Läski vain kulkee mukanani. Se on ominaisuus ja joku siinä habituksessa sitten naurattaa, Anitta Ahonen toteaa.

Lihava ihminen asetetaan laihaa tai normaalipainoista heikompaan asemaan – lihavat ovat sympaattisia kömpelyksiä, joita voi sääliä tai joille voi nauraa. Itse Ahonen ei kuitenkaan koe kuuluvansa tähän ryhmään. Kehopositiivisuuden ja kehorauhan viimeisetkin rippeet karistuvat jutusta lihavan ihmisen ulkonäölle nauramisen mukana.

Näennäisesti artikkelissa pyritään rikkomaan lihavien ihmisiä koskevia ennakkoluuloja sekä edistämään kehopositiivisuutta ja kunnioitusta kaikkia ihmisiä ja kehoja kohtaan. Tekstin välittämä viesti on kuitenkin jatkuvasti ristiriidassa itsensä kanssa. Kirjoittaja antaa ymmärtää, että ylipainoisia ihmisiä saa pilkata ja lihavuudelle saa nauraa, jos on myös itse lihava. Samaan aikaan voi väittää edistävänsä kehorauhaa – oikeutta olla oma itsensä ilman ulkopuolisten kommentointia tai arviointia. Vaihtelu läskiläpän ja kehorauhan välillä toistuu läpi jutun, ja jättää lukijan hämmentyneeksi kirjoittajan ajamista arvoista.

7 ANALYYSI: 2022

Tässä luvussa analysoin kolmea artikkelia yle.fi-sivustolta, jotka on julkaistu vuonna 2022. Selkeyden vuoksi tarkastelen jokaista artikkelia yksitellen. Tutkin leipätekstin lisäksi myös artikkelien otsikoita, mutta en muita niihin lisättyjä elementtejä, kuten kuvia, audioita tai videoita.

7.1 Suomi lihoo eikä apua ole tarjolla tarpeeksi

Tammikuussa 2022 julkaistu artikkeli *Karttasovellus näyttää, missä Suomi lihoo ja sairastaa – ylipainoisten määrä kasvaa rajusti, mutta ravitsemusterapeutin palveluita on tarjolla niukasti*, kertoo aineistoni artikkeleista eniten tilastotietoa lihavuudesta ja käsittelee aihetta erityisesti terveyden näkökulmasta.

Elina Kaakisen ja Lotta Sillanmäen kirjoittama juttu käsittelee Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) julkaisemaa karttapalvelua, joka havainnollistaa suomalaisten sairastumista lihavuuden aiheuttamiin sairauksiin seuraavan 10 vuoden aikana, mikäli väestö lihoo samaa vauhtia kuin viimeisen 20 vuoden ajan. Artikkelissa asiantuntijana esiintyy THL:n tutkimusprofessori ja johtaja Tiina Laatikainen. Lisäksi juttuun on haastateltu Vaasan keskussairaalan ravitsemusterapeutti Arja Rantalaa. Asiantuntijahaastatteluita käyttämällä artikkelille luodaan luotettavuutta. Haastattelut on sisällytetty tekstiin suorilla- ja epäsuorilla lainauksilla.

Otsikon ensimmäinen lause ”Karttasovellus näyttää missä Suomi lihoo ja sairastaa” on karun rehellinen. Se ei kiertele, vaan menee suoraan jutussa käsiteltävään aiheeseen. Seuraava lause otsikossa nostaa heti esille keskeisen ongelman ”ylipainoisten määrä kasvaa rajusti, mutta ravitsemusterapeutin palveluita on tarjolla niukasti”. Lauseessa käytetään kuvailevia sanoja rajusti ja niukasti, ja ne luovat vastakkainasettelua – apua tarvitaan paljon, mutta sitä ole tarjolla riittävästi. Asiallinen, mutta kaunistelematon linja aiheen käsittelyyn jatkuu läpi jutun.

Leipätekstin ensimmäisessä kappaleessa kerrotaan THL:n karttapalvelusta, joka ”herättelee puuttumaan pikaisesti lihavuusongelmaan”. ”Lihavuusongelma” on sanavalintana silmään pistävä, vaikkakin tilannetta kuvaava. Myöhemmin artikkelissa puhutaan lihavuusongelman rinnalla lihavuuskehityksestä. Ongelman vakavuutta korostetaan kehottamalla tilanteeseen heräämistä ja

pikaista puuttumista. Lihavuusongelmaa kuvataan kunnissa ja maakunnissa tikittäväksi aikapommiksi. Tällä metaforalla korostetaan, että tilanne vaatii nopeaa toimintaa ennen kuin se ”räjähtää”.

Jutussa lihavuus asetetaan terveydelliseen ja alueelliseen kehykseen. Alussa kerrotaan lihavuuskehityksestä, joka vaikuttaa koko Suomeen. Eri maakuntia ja kuntia on kuitenkin nostettu esille sen perusteella, missä tilanne on merkittävin. Esimerkiksi Pohjois-Karjalassa ja Kainuussa lihavuus on yleistä tällä hetkellä, ja tulevaisuudessa se tulee lisääntymään myös Satakunnassa, Etelä-Karjalassa, Keski-Pohjanmaalla ja Kanta-Hämeessä. Jutussa ei mainita mitään alueista, joilla lihavuus ei ole yhtä yleistä. Karttapalvelussa esiintyvien alueellisten erojen merkittävimiksi tekijöiksi kerrotaan sosioekonominen asema sekä väestön ikärakenne. Artikkelissa ei kategorisoida ihmisiä ja kielelliset valinnat ovat hyvin neutraaleja.

Lihavuudesta tuodaan esille sen kokonaisvaltaisista vaikutuksia väestön terveyteen liittyen. Lihavuutta ei kuitenkaan esitetä yksinään sairautena, vaan huomioon otetaan myös sen seurauksena syntyvät sairaudet. Vaikka lihavuudesta ja sen aiheuttamista liitännäissairauksista puhutaan kansallisen tason ongelmina, joiden uskoisi kuormittavan terveydenhuolto ja heikentävän ihmisten työkykyä, nämä ja taloudelliset seuraukset jäävät käsittelemättä.

Artikkelissa kerrotaan, että mikäli lihavuuskehitys saataisiin pysähtymään tai kääntymään laskuun, sairauksien määrä vähenisi huomattavasti. Ennaltaehkäisyä pidetään ongelman ratkaisemisen kannalta keskeisenä. Laatikaisen mukaan yhteiskunnallisia lihavuutta ennaltaehkäiseviä toimia ovat esimerkiksi epäterveellisten elintarvikkeiden verotus, mainonnan rajoittaminen ja terveyttä edistävän liikuntaympäristön kehittäminen. Lihavuus todetaan jutussa yhteiskunnalliseksi ongelmaksi, eikä sitä aseteta yksilöiden taakaksi. Nähdäkseni artikkelilla pyritään herättelemään päättäjiä valtakunnallisesti sekä kunta- ja aluetasolla ja vaikuttamaan siihen, että asia otettaisiin huomioon ja sen hoitamiseen saataisiin riittäviä resursseja.

Tekstissä mainitaan Ravitsemusterapeuttien yhdistyksen (RTY) kiinnittäneen huomiota siihen, että kunnat ovat jättäneet hyödyntämättä ravitsemushoidon mahdollisuuksia. Yhdistyksen tietojen mukaan lähes kaksi miljoonaa suomalaista asuu kunnissa, joissa ei ole ravitsemusterapeuttien vakansseja perusterveydenhuollossa. Määrällistämällä artikkelissa korostetaan ravitsemushoidon huonoa tilannetta. Ravitsemusterapeuttina työskentelevä Rantala ottaa kantaa

lihavuuteen ja painonhallintaa, poistaa vastuuta yksilön harteilta sekä kritisoi ravitsemushoidon määrän vähäisyyttä. Rantala toteaa terveydenhuollosta saatavasta avusta painonhallintaan seuraavaa: ”Terveydenhuollon ammattilainen voi kertoa, että sinun tulisi laihduttaa ja nyt pitäisi tehdä tälle jotain, mutta jos siihen ei ole antaa konkreettista keinoa, niin kyllä se jää haasteelliseksi. Ei lääkärin läheteellä kukaan laihtuu.”

Vaikka artikkelissa puhutaan lihavuudesta ongelmana, siinä tiedostetaan sen olevan sairaus, johon yksilö tarvitsee asianmukaista hoitoa. Ongelmina lisääntyvän lihavuuden rinnalla ovat kirjoittajien mielestä ennaltaehkäisyyn vähäisyys ja konkreettisen avunsaannin puuttuminen – lihavuudesta ei parannu sillä, että lääkäri käskee syömään vähemmän ja liikkumaan enemmän, vaan siihen pitää saada apua ja tukea. Artikkelissa onnistutaan kertomaan suomalaisten lihomisesta realistisesti, asiallisesti ja yksilöä ymmärtäen.

7.2 Lihavuus ei ole luonteenpiirre

Tutkimusaineistoni toinen tutkittava artikkeli vuodelta 2022 on Raisa Omaheimon kolumni *Lihavuuteen liitetään ominaisuuksia, jotka eivät oikeasti liity painoon mitenkään*, joka on julkaistu toukokuussa 2022. Kirjoittaja asettaa kolumniinsa kokemuksen ja ennakkoluulojen kehykset. Jo otsikko antaa viitteitä siitä, että kolumnissa tullaan haastamaan näkökulmia, joista lihavia ihmisiä on usein tarkasteltu. Heti ingressissä Omaheimo nostaa esille kapeita käsityksiä ihmisten painoon liittyen: ”Lihavuus nähdään liian usein lihavan ihmisen ainoana piirteenä, ja tämä värittää sitä, miten kohtaamme erilaiset ihmiset.”

Omaheimo aloittaa kolumninsa puhumalla painoindeksistä ja vaa’an lukemasta. Niiden kuuluisi kertoa vain numeerista tietoa kehosta, ei muuta. Kolumnin mukaan ihmiset kuitenkin ajattelevat näiden mittareiden kertovan tietoa, jota ne eivät oikeasti kerro, kuten ihmisen älykyys, ahkeruus, itsehillintä tai persoonallisuus. Nämä kaikki ovat olettamuksia, jotka kertovat lihavuuteen liittyvistä stigmoista. Omaheimo kertoo stigmojen tulevan esille lihaviin ihmisiin kohdistuvina ennakkoluuloina ja stereotypioina sekä epäasiallisena kohteluna kuten kiusaamisena ja syrjintänä.

Kun kolumnissa puhutaan läskifobiasta, käy ilmi, että Omaheimo toimii tekstissään kokemusasiantuntijana. Kirjoittaja tuo rehellisesti esille, millaisia kiertoilmaisuja lihavat ihmiset saavat painostaan kuulla. Erityisesti liikuntaan liittyviä tilanteita hän kuvailee raaoiksi. Sanavalinnat läpi kolumnin korostavat sitä, miten tylästi lihaville ihmisille saatetaan puhua. Omaheimo nostaa

esille myös ylistämällä alistamisen – lihava urheilija on ”inspiroiva” ja ”rohkea”. Tämä ilmentää vastakkain asettelua lihaviin ja normaalipainoisten tai hoikkien välille ilman suoraa vertailua. Lisäksi hän kertoo omasta kohtaamisestaan puolittutun kanssa seuraavaa:

Vuosia sitten juttelin puolittutun kanssa kadulla. Hän oli juuri perustanut joogasalin. Kysyin, miten se on lähtenyt käyntiin, ja ehdotin että voisin tulla kokeilemaan joogaa! Hän katsoi minua pitkään, haki sanoja ja sai lopulta kakaistua: ”Siis yleensä meillä käy normaaleja ihmisiä... mutta saa meille kuka tahansa tulla!” Voitte arvata, etten aloittanut joogaharrastusta.

Kirjoittaja käyttää listaamista retorisenä keinona ja tuo esille useita esimerkkejä tilanteista, joissa lihava ihminen saa osakseen tuomitsemista ja halveksuntaa painonsa tai kokonsa vuoksi. Esimerkit ovat tarinallisia ja niissä toistuu sama vertailu ja vastakkain asettelu laihojen ja lihaviin ihmisten välillä. Myös lihaviin ihmisten kategorisointi tulee tilanteiden kuvauksissa esille. Lihava äiti on laiska, tyhmä ja lepsu kasvattaja, kun taas laiha äiti on automaattisesti hyvä äiti. Lihavaa ihmistä ihoa paljastavissa vaatteissa kuvataan esteettiseksi haitaksi, ällöttäväksi tai jälleen vaihtoehtoisesti rohkeaksi. Laiha ihminen puolestaan on kuuma. Jos lihava ihminen syö kävellessään, hän on ahne eikä jaksanut odottaa kotiin asti, mutta laiha ihminen on kiireinen ja tehokas. Sanoja ”lihava” ja ”laiha” toistetaan usein.

Kolumnin lopuksi Omaheimo kehottaa lukijaa tarkastelemaan ajatuksiaan lihaviin ihmisen kohdatessa – vaikuttaako toisen ihmisen kehon koko ajatuksiisi? Jutun alusta aina loppuun asti kirjoittaja haastaa lukijan ajattelua ja vetoaa rehellisellä kuvailullaan lukijan tunteisiin. Retorisina keinoina käytetään lukijan puhuttelua sekä me-muodon toistamista. Kehyksinä ovat esillä myös ulkonäkö ja se, kuinka pitkälle ihmisestä saatetaan tehdä johtopäätöksiä ulkonäköön ja ennakkoluuloihin perustuen. Terveysteen ja talouteen liittyvät seikat on nähdäkseni jätetty kolumnista pois. Tekstin tarkoituksena on muuttaa yhteiskunnallisia asenteita lihavia kohtaan ja muistuttaa, ettei kehon koko määrittele ketään ihmisenä.

7.3 Ihannevertalona Jessica Rabbit

Viimeinen tarkastelemani artikkeli vuodelta 2022 on Annu Caseliuksen kirjoittama henkilövetoinen juttu *Niina Kuhta uskoo, että ylipaino on ”oma vika”, ja lääkärin olisi pitänyt kovistella häntä lihavuudesta enemmänkin*, joka on julkaistu marraskuussa 2022. Juttu on tehty Ylen Perjantai-

ohjelmasta, jossa Miss Plus Size 2018 Niina Kuhta oli vierailijana. Samassa ohjelmassa vieraili myös lääkäri Tapani Kiminkinen, joka toimii jutussa asiantuntijana.

Jos ensimmäinen tutkimani artikkeli puhui sen puolesta, ettei lihavuus ole yksilön oma vika, Kuhta on tästä eri mieltä. Heti otsikosta selviää, että hän pitää lihavuuttaan omana syynään ja toivoo jopa, että lääkärit olisivat sanoneet hänelle asiasta kovemmin. Tässä opinnäytetyössä aiemmin tarkastelemini juttuihin verrattuna Kuhtan mielipiteet lihavuudesta ovat kovempia. Artikkelin alkaa sanoilla ”keskivartalolihis” ja ”lihapulla”, joilla Kuhta kuvailee itseään. Hän kertoo, että tuntemukset omaa kehoa kohtaan riippuvat päivästä, välillä on hyvä olla, välillä hän vihaa itseään. Sanavalintana viha on voimakas ja tunnepohjainen ilmaisu eikä Kuhta pelkää sanoa suoraan, mitä hän itsestään ajattelee.

Kuhta kertoo olleensa mukana useissa laihdutus- ja elämäntapamuutosohjelmissa sekä kokeillut erilaisia dieettejä, mutta hän rinnastaa painonpudotusprosessia työhön, joka ei koskaan valmistu. Jutussa ulkonäkö on yksi kehyksistä, joista Kuhta tarkastelee itseään. Hän vertaa ihanneminäänsä fiktiiviseen hahmoon, jota on kuvattu myös animaatioiden tunnetuimmaksi seksisymboliksi: ”Aina kun osallistun ohjelmaan, missä laihdutetaan, tai aloitan itse elämäntapamuutoksen tai dieetin, niin minä luulen, että peilistä katsoo sen jälkeen Jessica Rabbit.”

Artikkelissa Kuhtaa kuvaillaan ”jojo-laihduttajaksi” viitaten siihen, että aina laihduttamisen jälkeen paino tulee takaisin, liikkuen ylös alas, kuten jojo. Myös terveyden kehys tulee artikkelissa esille, kun kerrotaan, että lihavuuteen liittyvät terveysriskit ovat alkaneet huolestuttamaan Kuhtaa. Hän kokee, että lääkäreiden kuuluu puuttua asioihin, kun aihetta on. Hän kertoo tajunneensa riskit itse vasta hiljattain ja ajatelleensa ennen, ettei korkea verenpaine tai sydänkohtauksen riski voi koskea häntä. Epäselväksi jää, mitkä asiat ovat saaneet Kuhtan havahtumaan tilanteeseen. Terveys on esillä myös kehopositiivisuudesta puhuttaessa. Kuhta kuvailee itseään kehopositiiviseksi, joka suhtautuu lihavuuteen realistisesti, epäterveenä asiana. Hän kokee, että on olemassa myös vääränlaista kehopositiivisuutta, joka ihannoit lihavuutta. Artikkelissa ei kuitenkaan avata tarkemmin, mitä Kuhta tällä tarkoittaa. Asia on ristiriidassa sen kanssa, mistä kehopositiivisuudessa pohjimmiltaan on kyse – kaikkien vartaloitien hyväksymisestä.

Jutussa kerrotaan ruuan, painon ja laihduttamisen hallitsevan Kuhtan elämää. Metaforien avulla kuvaillaan, kuinka hän ”ruoskii” eli rankaisee itseään. Hän kokee, että laihduttamisessa onnistuminen

ja tavoitteisiin pääseminen vaativat enemmän lujuutta. Lisäksi hänen mielestään lihavuus on hänen oma vikansa, sillä kukaan muu ei ole ruokaa, rasvaa ja sokeria hänen suuhunsa tukenut, se on ollut hänen oma valintansa. Tällä kommentilla poissuljetaan ympäristön, kasvatuksen, kulttuurin ja muiden ihmisten vaikutus omaan käyttäytymiseen, valintoihin sekä ruokailutottumuksiin, ja lihavuus asetetaan kehykseen, jossa vastuu kuuluu yksilölle.

Terveyskehykseen palataan vielä lopuksi, kun lääkäri Kiminkinen kertoo ajatuksiaan lihavuuteen liittyen. Samalla tuodaan asiantuntijuutta esille. Lihavuuden lisääntymisestä puhutaan artikkelissa lihavuuspandemiana, ja Kiminkinen avaa sen vaikutusta kansanterveydelle seuraavasti:

Jos mitään ei tehdä, niin arvioidaan, että vuonna 2040 enää kolmasosa miehistä on normaalipainoisia ja viidesosalla on kakkostyyppin sokeritauti, joka on käytännössä valtimotauti. On siinä kaikkea muutakin: syöpää, korkeaa verenpainetta, rasvamaksaa. Lihavat ihmiset tuppaavat kuolla sydän- ja verisuonisairauksiin.

Jutussa luodaan uhkakuvaa tulevaisuudelle ja määrellistetään, kuinka normaalipainoisten miesten joukko tulee vähenemään. Naiset jätetään tästä skenaariosta täysin ulkopuolelle. Sanavalinta, kuinka lihavat ihmiset ”tuppaavat” kuolla sairauksiin, on hieman erikoinen ja tässä yhteydessä turhan kepeä. Kiminkisen kerrotaan olevan samaa mieltä Kuhdan kanssa siitä, että lääkärin kuuluu sanoa potilaalleen ylipainosta. Hän myös lisää, että mikäli näin ei tehdä, lääkäri syyllistyy hoitovirheeseen. Artikkelin päättyy Kiminkisen lainaukseen ”Ei ole tervettä lihavuutta”.

Jutussa kerrotaan lihavuudesta aiheutuvista terveyshaitoista realistisesti, mutta vastuu lihomisesta ja laihtumisesta kaatuu yksilön niskaan. Valituilla kehyksillä suljetaan pois se, että lihavuus on yhteiskunnallinen ilmiö ja yksilötasoa laajempi ongelma. Kiminkisen asiantuntijaosuus jää varsin lyhyeksi ja näkökulmaltaan yksipuoliseksi. Ulkonäkö ja kauneusihanteet kehystivät juttua aiempia enemmän, eikä kehoja kohtaan anneta rauhaa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Seuraavissa alaluvuissa tuon esille analyysini johtopäätökset, käyn läpi vuosien 2017 ja 2022 lihavuus uutisoinnin eroja sekä avaan tarkemmin omaa pohdintaani lihavuudesta uutisointiin liittyen.

8.1 Kehorauha yritti nostaa päätään vuonna 2017

Opinnäytetyöni ensisijainen tutkimuskysymys oli, miten lihavuudesta uutisoidaan yle.fi-sivustolla. Tutkin erityisesti sitä, millaisesta näkökulmasta lihavuudesta oli kirjoitettu, eli millaisiin kehyksiin se oli jutuissa asetettu. Lisäksi tarkastelin käytettyä kieltä, sanavalintoja ja vaikuttamisen keinoja sekä sitä, kuka aiheeseen liittyen oli päässyt ääneen. Oletin löytäväni artikkeleita, joissa lihavuutta käsiteltäisiin tutkimusten, talouden, terveyden, kokemusten ja kehorauhan kautta.

Vuonna 2017 Yle uutisoi lihavuuteen liittyen jopa 54 kertaa. Vaakakapina oli vahvasti esillä ja suurin osa artikkeleista liittyi siihen. Vaakakapinan mottona oli ”Lopeta laihdutus, aloita elämä”, ja sen tarkoituksena oli taistella laihdutuskulttuuria vastaan, tuoda esille kehorauhaa sekä puuttua lihavien ihmisten kohteluun. (Yle 2017.) Muu uutisointi tuntui kuitenkin olevan ristiriidassa Vaakakapinan kanssa. Lihavuusuutisoinnin aiheina toistui äitien lihavuus, lasten lihavuus sekä äidin lihavuuden vaikutus lapsen lihomiseen. Lisäksi lihavien ihmisten kokemukset terveydenhuollossa olivat pinnalla. Erityisesti naiset esiintyivät lihavuus uutisissa, kun taas miesten näkyvyys aiheeseen liittyen jäi vähäiseksi.

Tutkimusaineistooni valitsemisani uutisissa lihavuus asetettiin kokemuksen, terveyden, ulkonäön, tutkimuksen ja asiantuntijuuden kehyksiin. Ensimmäinen tarkastelemani uutinen vuodelta 2017 toi esille tutkimustuloksia lasten lihavuuteen liittyen ristiriitaisella tavalla. Lasten lihavuudesta syytettiin lihavaa äitiä, vaikka artikkelissa kerrotut tutkimustulokset osoittivat, että lapsen lihomiseen vaikuttavat eniten kummaltakin vanhemmalta saatu geeniperimä sekä perheen elintavat. Toisena tarkastelemani Vaakakapinaan liittynyt artikkeli antoi toivoa lihavien oikeuksiin ja kehorauhaan liittyen. Suomen Tuki- ja liikuntaelinliiton toiminnanjohtaja Marja Kinnunen antoi terveydenhuollon ammattilaisille suoria ja käytännöllisiä ohjeita liHAVAN ihmisen kunnioittavaan kohtaamiseen ja painosta asiallisesti keskustelemiseen. Kehorauha-sana ei tullut jutussa esille, mutta siitä huolimatta Kinnunen ajoi artikkelillaan kehorauhaa muistaen samalla terveydenhuollon

ammattietiikan, joka velvoittaa ammattilaisen kertomaan asiakkaan terveyteen vaikuttavista seikoista. Vuoden 2017 viimeinen juttu asetti lihavat ihmiset naurun aiheeksi. Jutun haastateltava Anitta Ahonen kertoi haluavansa edistää kehorauhaa ja lihaviiden ihmisten hyväksymistä, mutta samaan aikaan hän tienasi elantonsa koomikkona kertomalla läskivitsejä. Artikkelit tuntuivat sotivan itseään vastaan, ja siitä jäi hämmentynyt ja ristiriitainen olo.

8.2 Lihavuusuutisointi on muuttunut neutraalimmaksi, mutta kehitettävää on

Ylen vuoden 2022 artikkeleissa oli kaiken kaikkiaan havaittavissa, että ulkonäöstä ja lihavuudesta puhumisen sävy on viidessä vuodessa muuttunut uutisoinnissa yleisen ilmapiihin mukaisesti neutraalimmaksi. Lihaviiden oikeuksia kehorauhaan on alettu puolustamaan ja heidän ääntään on tehty enemmän kuuluvaksi. Mikään näistä seikoista ei kuitenkaan poista sitä, että lihavuus on pitkäaikaissairaus, joka on haitaksi ihmisen terveydelle. Suomalaisten lihavuus on jatkuvassa kasvussa, ja se on yhteiskunnallisen tason ongelma. (THL 2023.) Ylellä tiedostetaan tämä, eikä asiaa yritetä vähätellä tai peitellä. Terveyden näkökulmasta tapahtuva uutisointi on realistista, ja uskoakseni sen tarkoituksena on herätellä päättäjiä toimiin, joilla väestön lihominen saataisiin pysäytettyä tai jopa käännettyä laskuun. Ymmärretään, ettei lihavuus ole ainoastaan yksilön vika, eikä laihtuminen tapahdu käskemällä, vaan se on pitkä prosessi, johon ihminen tarvitsee ammattiapua. Ammattiavun valitettava vähäisyys ja laatu lihavuuden hoidossa ovat aiheita, joista Ylen artikkeleissa ollaan huolissaan.

Löysin aineistooni artikkeleita, joissa lihavuutta käsiteltiin tutkimusten, terveyden, kokemusten ja kehorauhan kehityksessä. Ensimmäinen tarkastelemani artikkeli vuodelta 2022 toi tutkimustuloksia ja terveyttä esille juuri sillä tavalla, mitä olin Yleltä aiheen tiimoilta odottanutkin. Olin kuitenkin positiivisesti yllättynyt, kuinka paljon artikkelissa korostettiin yhteiskunnan vastuuta yli yksilön vastuun lihavuuden hoitamisessa. Toisena käsitelty kolumni oli kovaääninen kannanotto lihaviiden ihmisiin liitettyihin ennakkoluuloihin. Raisa Omaheimo kertoi rehellisesti lihaviiden kokemasta kohtelusta ja laittoi lukijan ajattelemaan. Vaikka jutussa ei mainittu kehopositiivisuutta tai kehorauhaa sanana, koko kolumni puhui näiden aiheiden puolesta. Viimeinen vuoden 2022 aineistoni artikkeli jätti itselleni osittain ristiriitaisen olon. Haastateltavana ollut Niina Kuhta puhui omasta kehostaan ja itsestään hyvin negatiiviseen sävyyn ja paikoittain tuntui, että toimittaja vahvisti tätä omilla sananvalinnoillaan. Kahteen edelliseen vuoden 2022 juttuun verrattuna

viimeinen kritisoi lihavia ihmisiä kaikista eniten, vaikkakin haastateltavan omien kokemusten näkökulmasta.

Sekä vuoden 2017 että vuoden 2022 aineistoista löytyi asiantuntijuuden, kokemuksellisuuden sekä terveyden ja tutkimusten kehiksestä kirjoitettuja artikkeleita. Ainoa ennako-oletukseni mukainen kehys, jota aineistoista ei löytynyt, oli talous. Halusin tarkastella samaa aihepiiriä käsitteleviä uutisia, sillä uskoin, että viidessä vuodessa uutisoinnin sävyssä olisi havaittavissa muutoksia.

Vuoden 2017 artikkeleissa lihavuudesta ei puhuttu yhteiskunnallisena ongelmana, vaan se asetettiin yksilön vastuulle. Tämä oli onneksi muuttunut vuonna 2022. Kummankin vuoden aineistosta löytyi kehorauhan puolesta puhumista – vuonna 2017 Vaakakapina ja vuonna 2022 Raisa Omaheimon kolumnit. Vuosien 2017 ja 2022 henkilövetoisissa jutuissa oli yhteneväisyyksiä. Kummassakin artikkelissa haastateltavaksi oli valittu lihava nainen kertomaan omista kokemuksistaan painoonsa liittyen. Haastateltavat puhuivat näennäisesti kehopositiivisuuden tai kehorauhan puolesta, mutta samaan aikaan haukkuivat itseään ja asettivat lihavat ihmiset normaalipainoisia tai laihoja alempaan asemaan. Vuoden 2022 henkilöjutussa lihavuudesta puhuttiin negatiiviseen sävyyn enemmän terveysvaikutusten kannalta, kun taas vuonna 2017 lihavuus asetettiin naurun aiheeksi. Kummankin vuoden aineistoista löytyi asiantuntijan antama kommentti, joka sisälsi ajatuksen siitä, ettei ole olemassa tervettä lihavuutta.

Molempien vuosien aineistoista oli havaittavissa, ettei lihavia miehiä ollut äänessä tai esillä lähes ollenkaan. Ylipainoisista ja lihavista ihmisistä puhuttiin yleisesti tai sukupuoleksi määriteltiin nainen. Myös kritiikki kohdistui lihaviin naisiin niin haastateltavien omien kokemusten kautta kuin lihavia äitejä syyttelemällä.

8.3 Ratkaisu yhteiskunnalliseen ongelmaan ei löydy yksilötasolta

Opinnäytetyön kirjoittaminen oli jopa silmiä avaava kokemus. Se sai havahtumaan siihen, kuinka isoksi ongelmaksi ihmisten lihominen on Suomessa muodostunut, mutta myös siihen, ettei apua todellakaan ole asian hoitamiseen tarpeeksi tarjolla. Aineistojen analysointi sai pohtimaan, millaisia ennakkoluuloja, epäasiallista kohtelua ja tuomitsemista lihavat ihmiset joutuvat kokemaan. Uskon, että tulen myös tulevaisuudessa tarkastelemaan lihavuuteen liittyvää uutisointia uusin, huomattavasti kriittisemmin silmin.

Pidän Yleä luotettavana ja suhteellisen neutraalina uutismedianana. Lihavuus on kuitenkin aihe, jota on pitkään käsitelty hyvin negatiivisessa valossa. Olin osittain helpottunut siitä, etten löytänyt Yleltä laihduttamista ihannoivia uutisia. Samaan aikaan olin kuitenkin pettynyt vuoden 2017 artikkelien osittain läskifobiseen ja yksilöä syyttävään sävyyn. 2000-luvulla syntyneenä lapsena olen kasvanut koko ikäni erilaisten laihdutusvinkkien, -ohjelmien ja dieettien ympäröimänä. Muistan kokeneeni myös ilmapiirin, jossa laihduttaminen oli aina hyvä tavoite, olit sitten lihava tai et. Onneksi tästä on päästy eteenpäin ja erilaisten kehojen hyväksyminen on lisääntynyt myös uutisoinnissa, ainakin Ylen kohdalla.

Mielestäni lihavuudesta puhuttaessa ja uutisoitaessa ei saa sulkea pois siitä aiheutuvia terveysvaikutuksia. Aihetta käsiteltäessä pitää kuitenkin muistaa ihmisten kunnioitus. Koen, että olisi kaikkien etu, jos keskustelu ja uutisointi keskittyisivät enemmän yhteiskunnassa vallitseviin ongelmiin ja kulttuuriin, jotka edesauttavat lihomista ja vaikeuttavat painon pudottamista. Kun ongelman alkulähde ei ole yksilö, myöskään ratkaisua terveempään väestöön ei löydy yksilöä tarkastelemalla, saati syyttelemällä.

LÄHTEET

Eurooppalainen syöväntorjuntaohjeisto 2016. Mitä tarkoittavat ylipaino ja lihavuus? Hakupäivä 9.12.2023. <https://cancer-code-europe.iarc.fr/index.php/fi/12-tapaa/normaalipaino/1650-mitae-tarkoittavat-ylipaino-ja-lihavuus>.

Harjunen, Hannele 2023. 3 Kehoposiitiivisuus: radikaalista yhteiskunnallisesta liikkeestä uusliberaalin terveyden tuottajaksi? Teoksessa Tehostamisyhteiskunnan jäljet (toim. Teppo Eskelinen, Eeva Jokinen & Lilli Aini Rokkonen), 35–56. Jyväskylän yliopisto. Sophi, 152. Hakupäivä 9.12.2023.

https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/85952/SoPhi%20152_1003.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009 (uusin painos). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Jääskeläinen, Tuija, Kaartinen, Niina, Lehtoranta, Lara, Lundqvist, Annamari, Mäki, Päivi, Männistö, Satu, Pietiläinen, Kirsi, Sares-Jäske, Laura & Sääksjärvi, Katri 2023. Lihavuus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Hakupäivä 10.12.2023. https://repo.thl.fi/sites/tervesuomi/ilmioraportit_2023/lihavuus.html.

Karppinen, Jennika 2022. Mistä miehet tehdään. Miten Yle ja Ilta-Sanomat käsittelevät jutuissaan miesten ulkonäköpaineita? Oulun ammattikorkeakoulu. Viestinnän tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 25.11.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022052411524>.

Karttunen, Laura & Mäkelä, Maria 2020. Kokemuksellisuus, mallitarinat ja eksemplaarisuus tarinallisen yksilöjournalismin valtakaudella. Teoksessa Kertomuksen keinoin. Tarinallisuus mediassa ja tietokirjallisuudessa (toim. Mikko T. Virtanen, Pirjo Hiidenmaa & Jyrki Nummi). Gaudeamus, 378–427.

Karvonen, Erkki 2000. Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. Media & viestintä, 23(2). 78–79. Hakupäivä 11.12.2023.

<https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/61529/23075?acceptCookies=1>.

Kielitoimiston sanakirja 2022. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. Hakupäivä 25.3.2024. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/ingressi?searchMode=all>.

Kielitoimiston sanakirja 2022. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. Hakupäivä 25.3.2024. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/leipäteksti>.

Kokko, Sonja 2018. Lihavuusdiskurssit Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa heinä-elokuussa 2018. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu Oy. Journalismin koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 12.12.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018112117691>.

Kotimaisten kielten keskus 2017. Kehoposiivisuus. Haettu 9.12.2023. https://www.kotus.fi/sanakirjat/kielitoimiston_sanakirja/uudet_sanat/vuoden_sanapoinninnot/sanapoinintoja_2017.

Lassila-Merisalo, Maria 2020. Tarinallinen journalismi. Tampere: Vastapaino.

Mattola, Miika 2015. Kehonkuva ja ulkonäköpaineet: lukiolaisten kokemuksia median vaikutuksesta. Oulun ammattikorkeakoulu. Viestinnän tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 25.11.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015121621038>.

Moilanen, Raija 2012. Otsikot ojennukseen. Kirjoitusasu ja ääntäminen. Kielikello. Hakupäivä 23.3.2024. <https://kielikello.fi/otsikot-ojennukseen/>.

Mustajoki, Pertti 2020. Painoindeksi (BMI). Lääkärikirja Duodecim. Hakupäivä 9.12.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01001>.

Uutismedian liitto 2023c. Henkilöjuttu. Mediakasvatus. Juttutyypit. Hakupäivä 12.12.2023. <https://juttutyypit.fi/juttutyypit/henkilojuttu/>.

Uutismedian liitto 2023b. Kolumni. Mediakasvatus. Juttutyypit. Hakupäivä 12.12.2023. <https://juttutyypit.fi/juttutyypit/kolumni/>.

Uutismedian liitto 2023a. Uutinen. Mediakasvatus. Juttutyypit. Hakupäivä 12.12.2023.
<https://juttutyypit.fi/juttutyypit/uutinen/>.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Hakupäivä 12.12.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>.

Sääksjärvi K, Jääskeläinen T, Parikka S, Ikonen J, Koskela T, Kilpeläinen H, Ristiluoma N, Pietilä A, Juolevi A, Rissanen H, Koskinen S, Lundqvist A & Koponen P 2021. Ovatko suomalaiset laihuneet tai lihonneet koronaepidemian aikana? Tuloksia lihavuudesta sekä painonmuutoksista FinSote- ja FinTerveys-tutkimuksista. Hakupäivä 8.12.2023.
https://thl.fi/documents/10531/72195/FT_FS_Lihavuus_painonmuutos_tulokset_final.pdf/20b79c82-489c-4d2e-d87d-cb82cce3f877?t=1623151424389.

Vuolle, Tyttöjen Talo 2021. Kehorauha – kaikkien oikeus. Hakupäivä 26.3.2024.
<https://likka.fi/kehorauha-kaikkien-oikeus/>.

Yle 2017. Vaakakapina. Lopeta laihdutus, aloita elämä. Hakupäivä 18.3.2024.
<https://yle.fi/aihe/vaakakapina>.

Yle 2020. Ylen strategia. Kaikille yhteinen, jokaiselle oma. Hakupäivä 8.12.2023.
<https://yle.fi/aihe/strategia>.

Yle 2023. Yle yhtiönä. Mikä on Yle ja mitä se tekee? (selkosuomeksi). Hakupäivä 8.12.2023.
<https://yle.fi/aihe/s/10005206>.

TUTKIMUSAINEISTO

Caselius, Annu 2022. Niina Kuhta uskoo, että ylipaino on "oma vika", ja lääkärin olisi pitänyt kovistella häntä lihavuudesta enemmänkin. Yle Uutiset. Hakupäivä 24.11.2023. <https://yle.fi/a/74-20006186>.

Kaakinen, Elina & Sillanmäki, Lotta 2022. Karttasovellus näyttää, missä Suomi lihoo ja sairastaa – ylipainoisten määrä kasvaa rajusti, mutta ravitsemusterapeutin palveluita on tarjolla niukasti. Yle Uutiset. Hakupäivä 24.11.2023. <https://yle.fi/a/3-12260127>.

Kinnunen, Marja 2017. Miten kohdata ylipainoinen ihminen terveydenhuollossa? Konkreettisia esimerkkejä voimaannuttavasta kohtaamisesta. Vaakakapina. Lopeta laihdutus, aloita elämä. Yle Uutiset. Hakupäivä 18.2.2024. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/09/27/miten-kohdata-ylipainoinen-asiakas-terveydenhuollossa-konkreettisia-esimerkkeja>.

Meritähti, Päivi 2017. Läskistä läppää heittävä koomikko: "Lavalla saa nauraa, kadulla ei". Yle Uutiset. Hakupäivä 24.2.2024. <https://yle.fi/a/3-9853811>.

Omaheimo, Raisa 2022. Raisa Omaheimon kolumni: Lihavuuteen liitetään ominaisuuksia, jotka eivät oikeasti liity painoon mitenkään. Yle Uutiset. Hakupäivä 24.11.2022. <https://yle.fi/a/3-12423304>.

Uutispalvelu Duodecim 2017. Perimä ja elintavat selittävät lihavan äidin lapsen lihomista. Yle Uutiset. Hakupäivä 20.2.2024. <https://yle.fi/a/3-9813848>.